HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

(א) [א] **הקדש** חמץ [ב] ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד לימא דרבא תנאי היא לא דכולי עלמא אית להו דרבא והכא אלמוה רבנן לשיעבודא דבעל ואיבעית אימא דכולי עלמא לית להו להני תנאי תקנת אושא והכא בקנין פירות כקנין הגוף דמי קמיפלגי ובפלוגתא דהני תנאי דתניא [ג] המוכר עבדו לאחר ופסק עמו על מנת שישמשנו שלשים יום ר"מ אומר ראשון ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא תחתיו קסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי רבי יהודה אומר שני ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא כספו קסבר [ג] קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי רבי יוסי אומר שניהם ישנן בדין יום או יומים זה מפני שהוא תחתיו וזה מפני שהוא כספו מספקא ליה קנין פירות אי כקנין הגוף דמי אי לאו כקנין הגוף דמי [ד] וספק נפשות להקל רבי אליעזר אומר [ג] שניהם אינן בדין יום או יומים זה לפי שאינו תחתיו וזה לפי שאינו כספו אמר רבא מ"ט דרבי אליעזר אמר קרא [1] כי כספו הוא כספו המיוחד לו כמאן אזלא הא (ה) דאמר אמימר [ד] איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום כמאן כרבי אליעזר מאן תנא להא דת"ר [ה] מי שחציו עבד וחציו בן חורין וכן עבד של שני שותפין אין יוצאין בראשי אברים שאינן חוזרין אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמרי משמיה דרבא ר' אליעזר היא מי לא אמר ר' אליעזר כספו המיוחד לו הכא נמי [ו] עבדו המיוחד לו: **מתני'** (ו) [ז] התוקע לחבירו נותן לו סלע רבי יהודה אומר משום ר' יוסי הגלילי מנה [ח] סטרו נותן לו מאתים זוז לאחר ידו נותן לו ארבע מאות זוז צרם באזנו תלש בשערו [ז] רקק והגיע בו רוקו העביר טליתו ממנו פרע ראש האשה בשוק נותן לו ארבע מאות זוז

זה

הקדש. עשה שורו אפותיקי לבעל חובו וחזר לוה זה והקדישו קדושת הגוף למזבח הפקיע שיעבודיה דמלוה ומותר למזבח ואין בו משום גזל (א) שבח הקדש מפקיעו הואיל ולא היה קנוי לו ממש אלא עומד לגבות הימנו. ודוקא קדושת הגוף אבל קדושת דמים לא אלימי לאפקועי שיעבוד מלוה דתנן מוסיף מלוה עוד דינר ופודה את הנכסים האלו על מנת לשלם לאשה את כתובתה כו' במסכת ערכין (דף כג:). ותכריכי המת כקדושת הגוף דמי ומפקעי ונאסרין בהנאה: **חמץ.** נכרי שהלוה את ישראל על חמצו ולא הרהינו אצלו דמחוסר גוביינא שהיה עומד החמץ בביתו של ישראל ואין לנכרי עליו אלא שיעבוד כשבא עת ביעורו מפקיע איסור החמץ את שיעבוד הנכרי וחייב ישראל לבערו. והא דתנן בפסחים (דף ל:) נכרי שהלוה לישראל על חמצו מותר בהנאה לאחר הפסח מוקי לה רבא התם (מ) בשהרהינו אצלו שנתנו במשכון ביד נכרי דלא מחוסר גוביינא ולאו שיעבוד אלא קנייה ממש: **שחרור.** עשה עבדו אפותיקי ושחררו הלוה משוחרר וגובה זה חובו ממקום אחר: **לית להו תקנתא דאושא.** ושיעבודיה דבעל כשאר קנין פירות דעלמא הוא ובקנין פירות דעלמא פליגי: **המוכר עבדו.** עבד כנעני לאחר: **ופסק.** המוכר עם הלוקח ע"מ שישמשנו עוד שלשים יום: **ראשון ישנו בדין יום או יומים.** אם הכהו בתוך שלשים יום הללו ולא מת תחת ידו אלא עמד יום או יומים חי אינו נהרג דכתיב (שמות כא) אך אם יום או יומים וגו' אבל שני אם הכהו בתוך שלשים יום הללו שהיה בבית ראשון אינו בדין יום או יומים ונהרג עליו אפי' מת מחולי זה לסוף שלש שנים דקנין פירות שהוא קנין לראשון כקנין הגוף דמי ולאו דשני הוא: **איש ואשה.** אפי' מכרו שניהם כאחד: **לא עשו ולא כלום.** שאינו לא לזה ולא לזה ואם מת אחד מהם זה הנשאר מוציא מידי הלקוחות. ולא דמו לשותפין דעלמא דהתם יש לזה חלק בכולו ליטול חצי וכן לזה אבל הכא כולן קוויין לה לגוף וכולן קוויין לו לפירות וליכא מיוחד לא לזה ולא לזה: **ראשי אברים.** כ"ד הן שהעבד יוצא בהן לחירות בפ"ק דקדושין (דף כה.): **מתני' התוקע לחבירו.** הכהו על אזנו לשון מורי. ל"א תוקע ממש: **נותן לו סלע.** משום בושת: **סטרו.** על הלחי כמו הסוטר לועו של ישראל בסנהדרין (דף נח:): **לרם.** משך. ובבכורות (דף לד.) שמעתי לשון פוגם:

הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד. אם עשה שורו אפותיקי והקדישו למזבח ולאו דוקא הקדש דה"ה כל איסורין שהן ראויים לפקוע כגון איצטלא דמילתא דפרסוה אמיתנא דיבמות (ד' סו: ושם ט) וכגון קונמות דפרק אע"פ (כתובות ד' נט: ושם י) דכיון שיש לאיסור כח לחול שעה אחת דרבא לטעמיה דאמר בפרק כל שעה (פסחים ד' לא.) ב"ח מכאן ולהבא הוא גובה ושפיר מקדיש [הלוה] ותו לא פקע בטריפת ב"ח אבל קדושת דמים כי היכי דפקעה על ידי פדיון פקע נמי בטריפת ב"ח כדאשכחן בשדה [מקנה] כשהקדישה לוקח חוזרת לבעלים ביובל שאין כח להקדש בקדושת דמים יותר מן המקדיש וכי פקע כח מקדיש פקע כח הקדש והיינו טעמא דחמץ והיינו טעמא דשחרור וריב"א מביא ראיה מירושלמי דקאמר לא מלינו עבד משתחרר וחוזר ומשתעבד ובשעת איסור חמץ ושחרור היה החמץ והעבד ברשות בעלים ותו לא פקע ובכלל הקדש הוי קונמות ודבר המקצה למת וכן עשה ביתו אפותיקי והשתחוה לו בכלל הקדש הוא והא דלא חשיב רבא מכר שמפקיע מידי שיעבוד בעשה שורו אפותיקי ומכרו כדאמר לעיל בפ"ק (דף יא:) משום דלא הוי כטעמא דאחריני דמן הדין לא מפקע אלא תקנתא דרבנן הוא משום פסידא דלקוחות דלית ליה קלא דהא עשה עבדו אפותיקי דאית לית קלא אם מכרו ב"ח גובה ממנו אי נמי לא חשיב רבא אלא הני תלת דשנויים במתני' או בברייתא דהקדש איתמר אברייתא דקונמות באף על פי (י) ושיחרור אמתניתין דהשולח (ט) דשורת הדין אין העבד חייב כלום לרבו וחמץ אמתני' דכל שעה (מ) דנכרי שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה דמהאי טעמא מוקמינן לה בשהרהינו אצלו הלכך לא חש למנות לא איסור מת ולא איסור ע"ז ולא איסור (ב) קונמות ומכר (נ): **אלמוה** רבנן לשיעבודיה דבעל. הכא הוי פלוגתא בהכי ובפרק אע"פ (כתובות דף נט: ושם ס) אמר דאין קונמות מפקיעין מידי שיעבוד דבעל דאלמוה וכן ברים המדיר (שם דף ע.) אלמוה רבנן לשיעבודיה דאשה ואין יכול להדירה דפריך וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה והתנן קונם שאני עושה לפיך כו' וביבמות פרק אלמנה (דף סו:) גבי איצטלא דמילתא לא אלמוה רבנן לשיעבודיה דאשה אלא אמרינן דנאסר כי פרסוה אמיתנא וצ"ל דיש מקומות שצריך לאלם כח הבעל וכח האשה יותר ממקום אחר: **רבי** מאיר אומר ראשון ישנו בדין יום או יומים קסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי. ואע"ג דגבי שן ועין אין יוצא לא לאיש ולא לאשה משום דאין לו כח לשחרר קנין הגוף של אשה אבל בדין יום או יומים שהוא תחתיו ויש לו כח לרדותו לעשות מלאכתו סברא הוא שיהא בדין יום או יומים מאחר דקנין פירות כקנין הגוף דמי והר"ר יצחק בר' ברוך מפרש דלר"מ נמי יוצא בשן ועין לאיש ולעיל גרסי' ואיבעית אימא דכ"ע לית להו תקנתא דאושא ובפלוגתא דהני תנאי כו' (ע) והיא דקתני לאשה ולא לאיש כר' יהודה והיא דקתני לא לאיש ולא לאשה כר"א דאמר שניהם אינן בדין יום או יומים דדריש כספו המיוחד לו וה"נ עבד מלוג אין מיוחד לשניהם שלזה יש פירות ולזה יש גוף ואין זה קרוי בעלים ואפילו שניהם יחד אינם יכולין למוכרו וכמו כן אין יכולין לשחררו ומשום ה"ק (פ) דלית להו תקנה דאושא דאפי' מכרו שניהם יחד אין מכירה כלל ואם מכרה האשה ונתגרשה אע"פ שהכל לאשה אין ללוקח כלום בה שהרי כשמכרה הוי כאדם המוכר דבר שאין שלו הלכך לא שייך אליבא דר"א כלל תקנה דאושא דלר"א לא צריכא לתקנה דאושא דלא שייך תקנת אושא אלא היכא שאם מכרה ונתגרשה הוה ללוקח ואם מתה הבעל מוציא דשוינהו קודם ללוקחים כדאיתא בית נוחלין (ב"ב דף קלט: ושם צ): **כמאן** אזלא הא דאמר אמימר כו'. נראה דמכירה יליף משחרור דשחרור הוא כעין מכירה דאי מדין יום או יומים יליף אמאי אצטריך בסמוך גבי שחרור עבדו המיוחד לו: **איש** ואשה שמכרו בנכסי מלוג. פירש בקונטרס דלא דמי לשותפות דעלמא דהתם יש לזה חלק בכולו ליטול חצי וכן לזה אבל הכא כולן קוניין לה לגוף וכולן קוניין לו לפירות וליכא מיוחד לא לו ולא לה ובענין זה י"ל עבד של שני שותפין דבסמוך שלזה הגוף ולזה הפירות וכן חציו עבד וחציו בן חורין נמי כגון שנתן לו כל דמיו ואין מעוכב אלא גט שחרור להיות מותר בבת חורין:

מסורת הש"ס

א) יבמות מו. סו: כתובות נט: גטין מ: נדרים פו:, ב) בבא בתרא נ., ג) [שבת קלה: וש"נ], ד) [שבת קכט. וש"נ], ה) [ב"ב נ.], ו) לעיל לו: קדושין יא: בכורות נ:, ז) כתובות סו., ח) [דף לא:], ט) [ד"ה עבדי], י) [ד"ה קונמות], כ) [כתובות דף נט:], ל) [גיטין דף מ:], מ) [פסחים דף ל:], נ) [וע"ע תוס' גיטין מ: ד"ה הקדש], ס) [ד"ה קונמות], ע) ולא גרס והכא בקנין פירות כו'. העתק מה"ג, פ) אליבא דר"א והיה יכול לומר דינו אף אם אית ליה תקנת אושא. העתק מחלופי גרסאות, צ) [ד"ה התם].

תורה אור השלם

1. אַךְ אִם יוֹם אוֹ יוֹמַיִם יַעֲמֹד לֹא יֻקַּם כִּי כַסְפּוֹ הוּא: שמות כא כא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הקדש וכו' משום גזל שבח הקדש מפקיע: (ב) תוס' ד"ה הקדש וכו' ולא איסור ע"ז ולא איסור אחר הס"ד:

רבינו חננאל

הקדש חמץ הקדש חמץ **ושיחרור וכו'**. חמץ, כגון ישר' ששיעבד חמצו לגוי והגיע שעת הביעור. לא אמרי' כיון דאשתעבד ליה לגוי דגוי הוא, אלא פקע שיעבודיה דגוי וחל עליה איסור חמץ באכילה ובהנאה. הקדש קדושת הגוף הוא דקא מפקע שיעבודא, כגון ששיעבדו ואח"כ הקדישו קדושת הגוף וכיוצא בו, כההיא דגרסינן במסכת יבמות באיצטלא דמילתא. ואע"ג דשמעינא ליה לרבא בסוף נגמר הדין דהזמנה לאו מילתא היא, מודה דאי נגעי במת כתכריכין הן ואסורין בהנאה כקדושת הגוף. הלא תראה שאמרנו במסכת כתובות אלא אמר רב אשי קונמות קאמרת, שני קונמות דקדושת [הגוף] נינהו, כדרבא דאמר רבא הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד. אבל הקדש שקדושת דמים לא מפקע שיעבודא כדתנן במסכת ערכין המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה וכו' בלא פדיון. שחרור דתנן בפרק השולח גט לאשתו עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחרים ושיחררו כול', עד כופין את רבו ועושהו בן חורין וכול'. **וגרסינן בתלמוד ארץ ישראל** בתחלת פרק אלמנה לכהן גדול בעניין עבדי מלוג יוצאין בשן ועין לאשה ולא לאיש. ואמר ר' יוחנן קל הוא בשחרור כהדה דתני העושה עבדו אפותיקי מכרו אינו מכור, שחררו משוחרר. ואקשינן נימא דרבא תנאי היא, כי זה התנא שאומ' לא לאשה ולא לאיש חולק עליו. ופרקינן, לא כולי עלמא אית להו דרבא ושני שיעבודא דבעל דרבנן אלמוה דלא לאפוקיה השיחרור. ודרב אשי בקונמות כדאמרינן לעילא. **ובפלוגתא** דהיני תנאי דתניא המוכר את עבדו ופסק שישמשנו שלשים יום וכול'. ודברי זו הבריתא פשוטין הן מיהו אנו מפרשין כמי מהם הלכה. האי תנא דתני לא לאיש ולא לאשה כר' אלעזר והא דתני לאשה אבל לא לאיש כר' יהודה. וקימא לן כר' יהודה דסבר קניין פירות לאו כקניין הגוף דאמי, ולית הילכתא כר' אלעזר. והא דאמ' אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום, כמאן כר' אלעזר. והתניא מי שחציו עבד וחציו בן חורין וכן עבד של שני שותפין כול', כר' אלעזר. ונראה לנו להעמיד דברי אלו התנאין כולן קודם תקנת אושא כי היכי דלא תיקשי לן הילכתא אהילכתא. **מתני'. המכה אביו ואמו וכול'. התוקע לחבירו נותן לו סלע, ר' יהודה אומ' משום ר' יוסי הגלילי מנה.** הרי מפורש במשנתינו כי מנה צורי הוא שקל הקדש, דתנן חמש סלעים של בן במנה צורי, שלשים של עבד. וסלע מדינה אלו הכספים שאמרנו שמשקל כל אחד מהן כשש שעורות. **והלכה** כתנא קמא שנותן לו סלע, והסלע ד' כספים מאלו הנקראין תומנאי, והוא חצי כסף.

עין משפט נר מצוה

עו א מיי' פ"ז מהלכות ערכין הל' יד ופ"ז מהלכות מלוה ולוה הל' ו ז ופ"ב מהלכות נדרים הלכה י סמג עשין לד קלב טוש"ע ח"מ סי' קיז סעיף ז:

עז ב מיי' פ"ח מהלכות עבדים הלכה טו סמג עשין פו טוש"ע שם סעיף ו וטוש"ע י"ד סי' רסז סעיף סח:

עח ג מיי' פ"ב מהל' רוצח הלכה טו:

עט ד מיי' פכ"ב מהל' אישות הלכה טז ופסק מכאן קיים וע"ש סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' פ סעיף יג:

פ ה ו מיי' פ"ה מהל' עבדים הלכה טו סמג עשין פו טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף לג:

פא ז ח מיי' פ"ג מהל' חובל ומזיק הלכה ט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף מא:

מוסף רש"י

הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד. הקדש, כגון שעבד המלוה לבעל חובו וחזר והקדישו, מפקיע שעבוד המלוה וגובה חובו ממקום אחר וזה כשר לקרבן ואינו גזול, דלא הוה קני ליה אלא לגוביינא בעלמא, ודוקא קדושת הגוף אבל קדושת דמים דבדק הבית לא מפקיע שעבוד, כדתנן בערכין (כג:) מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים הללו כו' (כתובות נט: ובעי"ז יבמות מו. ונדרים פו: וגיטין מ:). חמץ, אם עשה חמצו אפותיקי לעובד כוכבים והרי הוא מונח בידו של ישראל ובאו שש שעות של ערב הפסח, פקע שעבוד העכו"ם הואיל ולא הוי ממש דידיה וחייב לבערו (יבמות מו. ובעי"ז כתובות ונדרים וגיטין שם). ושחרור, עשה עבדו אפותיקי ושחררו הלוה משוחרר, וזה גובה חובו ממקום אחר (כתובות נט:). ופקע ממנו מלוה (יבמות מו.). על מנת שישמשנו. למוכר (רשב"ם ב"ב נ.). ראשון. אם הכהו ומת לסוף שני ימים מחמת המכה הזו, ישנו בדין יום או יומים. עמוד לא יוקם ופטור, דאילו מכה ישראל חבירו אם מחמת מכה זה מת אפילו לסוף שנה נהרג, כדנפקא לן מונקה המכה, מלמד שחובשים אותו כו', מפני שהוא תחתיו. עדיין כל ל' יום וכתיב ומת תחת ידו, ותחת קרינא ביה, אבל השני, הלוקח אינו בדין יום או יומים, אם הכהו ומת, הורגין אותו, דעבד כנעני כבר ישראל לכל דבריו, דגמר לה לה מאשה (שם). קסבר. ר' מאיר, קנין פירות. דהיינו תשמיש לעבד כל שלשים יום, כקנין הגוף דמי, כלומר כאילו קנה גופו, ואותו שאין לו אלא פירות אין קנין הגוף שיש לו בעבד כלום, דאין גופו עומד לפירותיו, והלכך לראשון קרי אדון (שם). ר' יהודה אומר. דייק סיפיה דקרא, לא יוקם כי כספו הוא, למי שהוא קנוי לגופו הוי עבד (שם). שניהם ישנן כו'. ופטורין, דספק נפשות דבעלים שהכוהו ומי נהרג מהם, להקל, דנפקא לן מושפטו העדה והצילו העדה (שם). שניהם אינן וגו'. כלומר שניהם שהכוהו נהרגין, זה. אחרון, לפי שאינו תחתיו, וזה. הראשון, לפי שאין עכשיו כספו, שהרי מכרו (שם). כי כספו הוא. מיותר הוא, דמה נתינת טעם היא לדבר ולומר לא יוקם לפי שכספו הוא, אי נמי מדמלי' למיכתב כי כסף הוא (שם). התוקע לחבירו. הכהו על אזנו (לעיל לו:) באזנו, לשון רבינו הלוי ורבינו הזקן למדנו שהכהו אצל האוזן (קודשין יא:). הכהו על באזנו, לשון מורי בב"ק, וכאן שמעתי תוקע ממש, שתקע בפיו באזנו, וראיה ללשון מורי אל תהי בתוקעי כף (משלי כב) שמכים בכפם על כף חבריהם להיות ערבים בשביל אחרים (בכורות נ.). נותן לו סלע. דמי בושתו, לבד צער ונזק ורפוי אם ישנם שם (לעיל לו:) כך שיערו דמי בושתו לאדם בינוני (קדושין יא:).